

Notitie

Aan
Regieoverleg Incidentbestrijding

Van
Floor Tankink & Hans Verbeek

Datum
5 september 2024

Stand van zaken en geschiedenis arbocatalogus Brandweer Nederland

Aanleiding

Sinds 2018 beschikt Brandweer Nederland over een arbocatalogusⁱ. In 2022 is deel A van deze arbocatalogus herzien, maar er heerst onduidelijkheid over het proces dat hierbij is gevolgd en of de juiste regelgeving is nageleefd. Deze onduidelijkheid komt mede doordat de vakbonden en de RCDV destijds niet zijn betrokken bij de aangebrachte wijzigingen.

Op 15 maart 2024 is de arbocatalogus van Brandweer Nederland onderwerp van gesprek geweest tijdens de vergadering van de Regietafel RCDV, het ministerie van Justitie en Veiligheid en de vakbonden. Er is een presentatie gegeven en aansluitend hebben de partijen afgesproken om gezamenlijk en constructief de actualisatie van de arbocatalogus op te pakken. Een concrete afspraak is het formeren van een stuurgroep (werkgever en werknemers) die de vaststelling van een geactualiseerde arbocatalogus oppakt en daar een tijdspad aan koppelt.

Deze notitie biedt meer context over de huidige stand van zaken en de geschiedenis van de arbocatalogus en welke stappen nodig zijn om de arbocatalogus te laten voldoen aan de huidige regelgeving.

Algemene informatie arbocatalogus

Een arbocatalogus is een document gemaakt door werkgevers en werknemers en sociale partners¹, op sector- of brancheniveau, en positief getoetst door de Nederlandse Arbeidsinspectie (v/h inspectie SZW)^{ii,iii}. In dit document worden gezamenlijke afspraken gemaakt over de wijze waarop aan de doelvoorschriften in de Arbowetgeving worden voldaan om een gezonde en veilige werkomgeving te creëren. De Arbowet schrijft niet voor hoe deze doelvoorschriften moeten worden nageleefd maar laat dat aan de branche zelf

¹ Sociale partners zijn de vertegenwoordigers van werkgevers werknemers, waaronder vakbonden

over. Een arbocatalogus beschrijft technieken en manieren, goede praktijken, normen en praktische handleidingen voor veilig en gezond werken.

Een arbocatalogus is niet verplicht. Ook de vorm en inhoud van een catalogus zijn vrij. Werkgevers en werknemers kiezen zelf hoe de catalogus eruitziet en hoe risico's worden uitgewerkt in oplossingen. Vereiste is wel dat de arbocatalogus openbaar en kosteloos beschikbaar is voor iedereen. Ook moeten de betrokken vakbonden die de catalogus ondertekenen representatief zijn voor de branche. De vakbonden hoeven niet allemaal aan de onderhandelingen deel te nemen, maar moeten de arbocatalogus wel accorderen en medeondertekenen^{iv}.

Geschiedenis en context

In de vergadering van de toenmalige RRC (nu RCDV) op 15 april 2011 stemden de regionaal commandanten in met het projectplan arbocatalogus. Concrete uitvoering werd destijds bij een externe partij belegd, maar heeft echter uiteindelijk niet geleid tot het gewenste resultaat.

De arbocatalogus is voor het laatst formeel geagendeerd in de RCDV (v/h RBC) op 30 augustus 2013, waarin een positief advies aan het VB werd gegeven voor de verschillende delen van de arbocatalogus waarna de opstellende partijen de verdere uitwerking en invoering in handen zouden nemen.

Na een bijeenkomst van de managementteams van de veiligheidsregio's in april 2014 werd een 'versnellersgroep' samengesteld om het project 'invoering arbocatalogus' vlot te trekken. Dit leidde in 2015 tot het afronden van een aantal deelprojecten, maar nog niet tot een concrete arbocatalogus. In 2016 heeft de RBC (opvolger RRC) besloten een stuurgroep Arbeidsveiligheid op te richten, vanwege de toenemende en wenselijke aandacht voor arbeidsveiligheid. De stuurgroep benoemde in één van haar eerste vergaderingen de ontwikkeling van een arbocatalogus als één van de drie speerpunten.

In opdracht van de stuurgroep Arbeidsveiligheid (onder leiding van de respectievelijke voorzitters IJle Stelstra en Esther Lieben en voorzitter vakgroep Arbeidsveiligheid Ellen Buskens) is de vakgroep arbeidsveiligheid aan de slag gegaan. Dit is een proces geweest van uitzoeken, (her)schrijven, afstemmen en samenwerken met de vakbonden, de Nederlandse Arbeidsinspectie, de regio's, het kenniscentrum Arbeidsveiligheid en de programmaraad Incidentbestrijding.

Uiteindelijk hebben de inspanningen geleid tot een 'kapstok' te weten de arbocatalogus Brandweer, waarmee we één plek hebben voor algemene informatie over arbobeleid (A), brancherichtlijnen (B) en handreikingen en overige kennisdocumenten die landelijk toepasbaar zijn (C). Er is destijds gekozen om de arbocatalogus in 3 delen op te delen om eventuele wijzigingen op basis van actualiteiten makkelijker te kunnen doorvoeren.

In juli 2018 is de Raad van Brandweercommandanten middels een memo over het eindresultaat geïnformeerd.

Verdeling Arbocatalogus Brandweer Nederland

Deel A: algemene informatie over arbobeleid

In dit deel is de opbouw van de arbocatalogus uitgelegd en wordt de Arbowet vertaald naar het werk van de brandweer. Er is informatie te vinden over bijvoorbeeld de rol van de ondernemingsraad, de uitzonderingsregels, het (vormgeven van) algemeen arbobeleid en de

relatie met de RI&E. Het algemene deel A wordt beheerd door de vakgroep arbeidsveiligheid onder de vakraad Incidentbestrijding.

Deel B: door Nederlandse Arbeidsinspectie getoetste brancherichtlijnen

De 'echte' oplossingen en maatregelen uit de arbocatalogus zijn te vinden in deel B van de arbocatalogus. Hierin wordt per risico², bijvoorbeeld asbest of duikarbeid, beschreven hoe we als branche omgaan met dat risico en wordt beschreven hoe we zorgen dat onze medewerkers zo veilig mogelijk optreden. Deze brancherichtlijnen, opgesteld door de branche, zijn ook afgestemd met de sociale partners, werknemers en werkgevers en zijn getoetst door de Nederlandse Arbeidsinspectie. In de praktijk toetst de Inspectie aan de hand van deze vastgestelde brancherichtlijnen. Deze zijn dan ook bindend voor de hele branche.

Bij bijvoorbeeld nieuw onderzoek, veranderende normen of andere wijzigingen kunnen richtlijnen worden aangepast zonder dat hiervoor in deel A zaken hoeven te worden gewijzigd. Dit proces verloopt altijd in samenspraak met de vakbonden en de Nederlandse Arbeidsinspectie en heeft een aantal 'harde' voorwaarden. Een brancherichtlijn moet bijvoorbeeld in de praktijk voldoende normerend zijn voor de inspectie om te kunnen toetsen.

Dat dit deel nu alleen bestaat uit de onderwerpen duiken en asbestincidenten is een keuze van de branche zelf, de inhoud is immers vrij te bepalen (*zie algemene informatie arbocatalogus* hierboven).

Deel C: door Brandweer Nederland ontwikkelde handreikingen, adviezen en overige informatie.

Naast de normstellende richtlijnen, worden er ook andere documenten door Brandweer Nederland ontwikkeld. Dit betreft onderwerpen waarvan het risico beperkt is of om een andere reden het niet nodig of mogelijk is om strikte normen te stellen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het onderwerp 'schoon werken'. Hier is op dit moment nog onvoldoende wetenschappelijke bewijs om tot een concrete en toetsbare richtlijn te komen. In zo'n geval wordt een handreiking ontwikkeld, welke regio's helpt om met dit risico om te gaan. Het is altijd mogelijk om onderwerpen die in deel C staan te laten toetsen en over te hevelen naar deel B. Dit kan nodig zijn als de risico-inschatting veranderd (b.v. door ongevallen) of als de stand van de wetenschap aanpassing wenselijk maakt.

Beheer

Het beheer van de arbocatalogus lijkt belegd te zijn bij het netwerk Arbeidsveiligheid dat valt onder de vakraad Incidentbestrijding. Dit in samenwerking met vakgroep Brandweertzorg, team arbeidsveiligheid (NIPV). Er zijn echter geen formele afspraken over het beheer terug te vinden.

Stand van zaken

Wat lijkt nu de gang van zaken te zijn geweest rondom het passeren van de vakbonden en de RCDV bij de wijzigingen aan deel A van de arbocatalogus? Uit bovenstaande informatie wordt duidelijk dat alleen een formele arbocatalogus langs de Nederlandse Arbeidsinspectie moet gaan om te worden getoetst, in het geval van de arbocatalogus Brandweer Nederland is dit dus **alleen deel B**. De term arbocatalogus wordt binnen Brandweer Nederland dus

² Bijvoorbeeld voortkomend uit de Branche RI&E welke in ontwikkeling is

breder gebruikt om een kapstok te hebben voor overige zaken die te maken hebben met arbeidsveiligheid beleid (deel A en C).

Hoewel de vakbonden niet betrokken zijn bij de wijzigingen die in 2022 in deel A zijn doorgevoerd, is er dus geen sprake van nalatigheid van een wettelijke verplichting. Dat de wijzigingen niet langs de RCDV zijn gegaan, zou wel als een nalatigheid van de gebruikelijke procedure kunnen worden beschouwd.

Deel B, welke de feitelijke arbocatalogus betreft kent nu één brancherichtlijn, Brandweeroptreden bij asbestincidenten en een link naar de arbocatalogus 'Werken onder Overdruk' (duiken).

Voor duiken geldt dat de arbocatalogus tot stand komt via de Beheerstichting Werken onder Overdruk (SWOD). SWOD vertegenwoordigt de drie werkvelden, duikarbeid, caissonarbeid en arbeid hyperbare geneeskunde binnen de drie subsectoren Defensie, Brandweer en Civiele sector op het gebied van arbeidsomstandigheden. SWOD is het portaal tussen de Sector en overheid (ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) voor arbogerelateerde aangelegenheden. De arbocatalogus Werken onder Overdruk kent een eigen beheercyclus en afspraken tussen de werkgevers en werknemers³.

De brancherichtlijn Brandweeroptreden bij asbestincidenten is daarmee vooralsnog het enige onderdeel binnen de arbocatalogus welke direct tot stand is gekomen onder de vlag van de branche Brandweer Nederland (gezamenlijke werkgevers). De huidige brancherichtlijn is in november 2018 gepubliceerd. Zoals eerder aangegeven is hier geen formele besluitvorming over terug te vinden.

Tegelijkertijd met het schrijven van deze notitie is er een verzoek binnengekomen vanuit de Nederlandse Arbeidsinspectie om de brancherichtlijn, op basis van een cyclus van zes jaar, opnieuw ter toetsing aan de Arbeidsinspectie voor te leggen, al dan niet in aangepaste vorm. Vanuit het netwerk Arbeidsveiligheid is de actualisatie al opgepakt.

Ten aanzien van deel C kan worden aangegeven dat de meest recente toevoegingen en actualisaties in 2021 (Veilig werken met hoogteverschillen) en 2023 (Schoon werken) hebben plaatsgevonden. Beide zijn door de vakraad Incidentbestrijding vastgesteld. Deel C kent echter ook al oudere documenten (van 2017) en documenten waarvan de vraag gesteld kan worden of deze niet thuis hoort in deel B (brancherichtlijn Optische en geluidsignalen). Een actualisatieslag op deel C als geheel lijkt op zijn plaats.

Nadat er bekend werd dat er onduidelijkheid was over het proces rondom de arbocatalogus is dit in de regietafel op 15 maart 2024 besproken. In dit overleg is besloten dat er een stuurgroep geformeerd wordt. Deze stuurgroep zou de vaststelling van een geactualiseerde arbocatalogus moeten oppakken en daar ook een tijdspad aan kunnen koppelen. Vanuit het NIPV zal een secretaris worden aangeleverd voor deze stuurgroep. De stuurgroep is verantwoordelijk voor het aansturen, bewaken en richting geven aan de arbocatalogus en niet verantwoordelijk voor de inhoudelijke aanpassingen. Het ligt voor de hand om de inhoudelijke aanpassingen te beleggen bij het netwerk Arbeidsveiligheid. De stuurgroep is tot op heden nog niet gevormd.

³ <https://www.arbocataloguswoo.nl/nl/geldigheid-wijzigingen-en-beheer>

Resumé

- De huidige arbocatalogus van Brandweer Nederland bestaat uit drie delen, A, B en C.
- Alleen deel B is formeel een arbocatalogus en bestaat vooralsnog uit één brancherichtlijn (asbest) en een link naar een eigenstandige arbocatalogus (duiken).
- Alleen voor deel B geldt dat de vakbonden betrokken moeten zijn en dat de vakbonden die de catalogus ondertekenen representatief moeten zijn voor de branche. De vakbonden hoeven niet allemaal aan de onderhandelingen deel te nemen, maar moeten de arbocatalogus wel accorderen en medeondertekenen.
- Welke onderdelen opgenomen worden in de arbocatalogus is aan de branche zelf.
- In 2022 is deel A geactualiseerd. Hoewel de vakbonden niet betrokken zijn geweest bij die actualisatie, is er geen sprake van nalatigheid van een wettelijke verplichting. Dat de wijzigingen niet langs de RCDV zijn gegaan, zou wel als een nalatigheid van de gebruikelijke procedure kunnen worden beschouwd.

Vervolg

Op basis van deze notitie, wordt het volgende geadviseerd:

- Start zo snel mogelijk met het formeren van de stuurgroep arbocatalogus zoals besproken in het regietafeloverleg op 15 maart 2024.
- Binnen de stuurgroep worden afspraken gemaakt overeen duidelijke rolverdeling tussen branche Brandweer Nederland (RCDV/ vakraad Incidentbestrijding/netwerk arbeidsveiligheid), NIPV en de vakbonden ten aanzien van de arbocatalogus Brandweer Nederland.
- De stuurgroep dient zorgvuldig te overwegen of het gebruik van de overkoepelende term 'arbocatalogus' voor zowel deel A, B en C nog wenselijk is.
- De stuurgroep moet onderzoek doen welke documenten in deel B (door Nederlandse Arbeidsinspectie getoetste brancherichtlijnen) zouden moeten worden opgenomen.
 - De vraag moet gesteld worden of het wenselijk is om voor meer onderwerpen een brancherichtlijn op te stellen (overkoepelend, naast de werkgeversverantwoordelijkheid van de veiligheidsregio's).
 - Bezien moet worden of de eigenstandige arbocatalogus Werken onder Overdruk (duiken), met een eigen beheerstichting, wel binnen deel B thuis hoort.

ⁱ Arbocatalogus - BrandweerNederland.nl. (2024, 6 mei). BrandweerNederland.nl.
<https://www.brandweernederland.nl/onderwerpen/arbocatalogus/>

ⁱⁱ Arbocatalogi – wat, waarom en hoe? (z.d.). www.ser.nl.
<https://www.ser.nl/nl/thema/arbeidsomstandigheden/dossiers/arbocatalogus>

ⁱⁱⁱ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2023, 19 december). *Toetsing arbocatalogus*. Nederlandse Arbeidsinspectie.
<https://www.nlarbeidsinspectie.nl/onderwerpen/toetsing-arbocatalogus>

^{iv} Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2023, 19 december). *Toetsing arbocatalogus*. Nederlandse Arbeidsinspectie.
<https://www.nlarbeidsinspectie.nl/onderwerpen/toetsing-arbocatalogus>